

Hak ve sorumluluklarımızı bilmek

Erdem Bey: “Kul hakkı nedir? Kul hakkı mahşerde nasıl giderilecek? Kulun, ‘Benim hakkımı yedi. İlla da Cehennem’de yak’ demeye yetkisi var mı? Kul hakkının affı ve tövbesi nasıl olur?”

İslâmiyet’te iki türlü temel haktan söz edilir: Bunlardan birincisi hukûkullah, yani Allah’ın hakkı; diğeri ise hukûk-u ibâd, yani kulların birbirlerine karşı doğuştan getirdikleri hak ve vazîfeleri.

Allah’a imanla birlikte ibadet ve taatte bulunmak; takvâ, Allah sevgisi, tevekkül, ihlâs, riyâ ve kibirden uzaklaşmak gibi ahlâk-ı hamide ile bezenip, nefsimizi kötülüklerden arındırmak Allah’ın üzerimizdeki haklarındanadır.

Kul hakkı ise, ferdin zimmetinde bulunan, başkalarına mahsus maddî ve manevî imkân ve menfaatler ile Müslüman’ın başkaları lehine yapmakla yükümlü bulunduğu vazifelerdir.

İnsanların sosyal birer varlık olmaları ve toplumlar hâlinde yaşamaları, birbirlerine karşı sayılamayacak derecede haklar ve sorumluluklar doğurur. Karşılıklı hak ve sorumluluklarına riâyet etmekle yükümlü bulunan Müslümanlar, bu yükümlülüklerini “kul hakkı” ifadesi içinde formüle etmişler ve riâyet etmeye çalışmışlardır.

Resûlullah Efendimiz (asm): “Müslüman Müslüman’ın kardeşidir. O’na hıyanet etmez. O’na yalan söylemez. O’na yardımını terk etmez. Her Müslüman’ın ırzı, malı ve kanı diğer Müslüman’ın üzerine haramdır. (Mübarek kalbini göstererek) Allah korkusu buradadır. Bir kimseye şer olarak Müslüman kardeşini hor görmesi yeter” buyurmuştur.¹

Kulun mahşer gününde hakkını yiyen bir kimse ile ilgili olarak Cenâb-ı Allah’a: “Şu kişide alacağım var. Hakkımı yedi. Onu Cehennem’de yak!” deme hakkı elbette yoktur. Çünkü orada Ahkemü’l-Hâkimin Cenâb-ı Allah’tır. Hâkim’in takdirine ve inisiyatifine müdâhale edilir mi? Takdir O’nundur. Sonra, Cenâb-ı Allah zâlîme—hâşâ—iltimas mı geçecektir ki, buna ihtiyaç olsun? Nitekim kul hakkının mahşer günündeki yansımasını konu alan şu hadis-i şerifin verdiği haber tüylerimizi

diken diken eder:

Resûlullah (asm) Ashab-ı Kirâm'a:

“Müflis kimdir, biliyor musunuz?” diye sordu. Ashab-ı Kirâm:

“Bize göre müflis, parası-pulu olmayan ve malı bulunmayandır” diye cevap verdi.

Allah Resûlü (asm) şöyle buyurdu: “Ümmetinden müflis olanlar şu kimselerdir: Kıyâmet Günü namaz, oruç ve zekât ile gelir. Fakat amel defterinde; ‘Şuna sövdü!’, ‘Şuna zina iftirâsı yaptı.’, ‘Şunun malını yedi.’, ‘Şunun kanını akıttı.’, ‘Şunu dövdü!’ diye yazılmış olarak gelir. Bu durumda hasenâtının sevaplarından şu kimseye verilir. İyiliklerinin sevabından bu kimseye verilir. Eğer üzerindeki borç ödenmeden önce sevapları tükenirse, alacaklıların günahlarından alınıp onun üzerine yazılır. Sonra Cehenneme atılır.”²

Resûlullah (asm): “Allah yolunda cihad ve Allah’a îman amellerin en efdâlidir” buyurdu.

Bir adam ayağa kalktı ve: “Yâ Resûlallah! Eğer Allah yolunda öldürülürsem, benden sâdır olan günahlarım örtülür mü?” diye sordu.

Allah Resûlü (asm): “Eğer sabrederek, sevabını umarak ve arkanı dönmeden cihada yönelmiş halde iken öldürülürsen, kul hakkından başka günahlarına kefarete olur. Bunu bana Cibril söyledi” buyurdu.³

Allah Resûlü (asm) şöyle buyurmuştur: “Kimin yanında kardeşinin vakar ve onurunu sarsacak cinsten veya kıymeti bulunan bir şeyden zulüm ve haksızlık ile elde edilmiş bir hak varsa, altın ve gümüşün bulunmayacağı gün gelmeden önce bugün, dünyada iken helâlleşsin. Yoksa sâlih ameli varsa, haksızlığı kadar alınır, hak sahibine verilir. Şayet hasenatı yoksa hak sahibinin günahları alınır, onun üzerine yüklenir.”⁴

Zikrettiğimiz hadis-i şeriflerden anlaşılacağı gibi, kul hakkı bir Müslüman'ın manevî hayatı üzerinde önemli bir handikap olarak bulunmaktadır. Her Müslüman'ın hayat hakkı, şahsiyet ve onurunun korunması hakkı, özel hayatının gizliliği hakkı, dinî ve vicdanî kanaat hakkı, ikamet, seyahat, öğrenme, bilgi edinme, düşünce ve ifade hürriyeti, mülk edinme, çalışma, harcama ve tasarrufta bulunma gibi kendi zâtına mahsus doğuştan getirdiği hakları İslâm Dîni tarafından korunmuştur ve dokunulmaz ilân edilmiştir. Müslüman'a iftira atmak, gıybetini yapmak ve haksız yere kalbini kırmak da hiç şüphesiz kul hakkı kapsamına girer.

Kul hakkının günahından ve vebalinden kurtulmanın tek yolu, bu hakka riâyet etmek

ve karşı taraf ile gönülden ve içten helâleşmektir. Helâleşme sağlandıktan sonra tövbe ve istiğfarda bulunulur.

Dipnotlar:

1- Riyâzu's-Sâlihîn, 234,

2- Müslim,

3- Riyâzu's-Sâlihîn, 217,

4- Buhârî.